

індивідуального стиля педагогической деятельности: автореф. дисс. ... канд. пед. наук: 13.00.08 «Теория и методика профессионального образования». Тюмень, 1999. 18 с.

7. Кондрашова Л. Высоким інтелектом і майстерністю. Рідна школа. 1993. № 11–12. С. 57–58.

8. Крутецкий В. Основы педагогической психологии. М.: Просвещение, 1972. 255 с.

9. Левитов Н. Психологическое состояние беспокойства тревоги. Вопросы психологии. 1969. № 1. С. 131–138.

10. Масленникова В. Формирование профессиональной готовности студентов среднего профессионального учебного заведения к деятельности социального педагога: автореф. дисс. ... докт. пед. наук: 13.00.05 «Теория, методика и организация социально-культурной деятельности». Казань, 1998. 38 с.

11. Овчаренко Н. Сучасний стан підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва до вокально-педагогічної діяльності. Педагогічний процес: теорія і практика. Серія «Педагогіка». 2016. № 4(55). С. 93–99.

12. Процюк В. Культурологічні аспекти підготовки майбутнього вчителя музики. Актуальні питання гуманітарних наук. 2015. Вип. 12. С. 124–129.

13. Психологический словарь / под. ред. В. Зинченко, Б. Мещерякова. 2-е изд., перераб. и доп. М.: Педагогика-Пресс, 1999. 440 с.

14. Педагогика: учеб. пособие для студ. высш. пед. учеб. завед. / В. Сластенин, И. Исаев, Е. Шиянов; под ред. В. Сластенина. М.: Изд. центр «Академия», 2004. 576 с.

15. Черничкина Е. Формирование готовности студента педвуза к овладению индивидуальным стилем педагогической деятельности: автореф. дисс. ... канд. пед. наук: 13.00.08 «Теория и методика профессионального образования». Волгоград, 1999. 16 с.

16. Човрій М. Поліаспектність практичної підготовки майбутніх фахівців з музичного мистецтва. Науковий вісник Мукачівського державного університету. Серія «Педагогіка та психологія». 2017. Вип. 1(5). С. 99–101.

УДК 378.14+373.31

ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ДО ВИКОРИСТАННЯ ПЕДАГОГІКИ ПАРТНЕРСТВА В ПОБУДОВІ ІНДИВІДУАЛЬНОЇ ОСВІТНЬОЇ ТРАЄКТОРІЇ ДИТИНИ

Казанжи І.В., к. пед. н., доцент,
доцент кафедри початкової освіти

Миколаївський національний університет імені Василя Сухомлинського

Стаття присвячена актуальній проблемі реформування освіти в Україні, зроблено спробу систематизувати шляхи підготовки майбутніх фахівців початкової школи до побудови індивідуальної освітньої траєкторії дитини засобами педагогіки партнерства. Запропоновано поради майбутньому вчителю Нової української школи щодо встановлення партнерських стосунків «учитель – батьки – учні» у визначенні персонального шляху в набутті освіти дитиною.

Ключові слова: *індивідуальна освітня траєкторія, педагогіка партнерства, партнерські стосунки, світогляд дитини, самореалізація, освітній процес.*

Статья посвящена актуальной проблеме реформирования образования в Украине, предпринята попытка систематизировать пути подготовки будущих специалистов начальной школы к построению индивидуальной образовательной траектории ребенка средствами педагогики партнерства. Предложены советы будущему учителю Новой украинской школы относительно установления партнерских отношений «учитель – родители – ученики» в определении персонального пути получения образования ребенком.

Ключевые слова: *индивидуальная образовательная траектория, педагогика партнерства, партнерские отношения, кругозор ребенка, самореализация, образовательный процесс.*

Kazanzhy I.V. FUTURE TEACHERS' PREPARATION FOR USE PARTNERSHIP PEDAGOGICS IN BUILDING OF A CHILD INDIVIDUAL EDUCATIONAL TRAJECTORY

The article is devoted to the actual problem of education reformation in Ukraine, the attempt to systematize the ways of primary school future specialists' preparation for building of a child individual educational trajectory by means of partnership pedagogics is made. Pieces of advice for New Ukrainian School future teachers as for establishment of partner's relationship "teacher – parents – pupils" in the determination of the professional way in a child's getting education are suggested.

Key words: *individual educational trajectory, partnership pedagogics, partner's relationship, child's outlook, self-realization, educational process.*

Постановка проблеми. На сучасному етапі розвитку, коли істотно збільшилося значення інформації та інформаційних технологій у житті громадськості, а технічний прогрес і не збирається зупинятися, з'явилася потреба не просто в освічених, а й у всебічно розвинених, компетентних і свідомих громадянах.

Молоде покоління розглядає життя як процес постійного творення, гармонійне поєднання професійної діяльності, самовдосконалення, пізнання нового. Такі соціальні зміни потребують відповідного оновлення змісту освіти і підходів до її організації.

Згідно зі змістом Концепції «Нова українська школа», метою повної середньої освіти є виховання, розвиток і соціалізація цілісної особистості з активною громадською позицією, що здатна до критичного мислення та діятиме згідно з морально-етичними принципами, що зможе змінювати навколишній світ і працюватиме на благо своєї держави [3]. У зв'язку із цим основна увага зосереджується на створенні сприятливої обстановки для кожної дитини, її вихованні як вільної, повноцінної особистості завдяки формуванню між учителем, учнями та батьками партнерських відносин.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема професійної готовності майбутніх педагогів широко висвітлена в теорії і практиці, є предметом дослідження вчених у різних галузях сучасної науки (О. Абдулліна, Л. Ахмедзянова, І. Бех, І. Богданова, Г. Гаєвський, А. Ганюшкін, І. Зязюн, Г. Кіт, Н. Кічу, З. Куплянд, М. Ломонова, А. Ліненко, В. Орищенко, Т. Осипова, А. Семенова, Т. Суценко, О. Цокур, О. Чебикін, О. Яцій).

Особливе місце в підготовці майбутніх фахівців початкової школи науковці відводили педагогіці партнерства, яка стала актуальною в період реформування сучасної освіти. Зазначений напрям в педагогіці досліджували такі відомі педагоги ХХ ст., як А. Макаренко, В. Сухомлинський, Ш. Амонашвілі, В. Караковський, С. Лисенкова, В. Шаталов та інші.

Проблему визначення персонального шляху кожного учня в освіті в тісній співпраці з учнем і його батьками досліджують сучасні педагоги вищої школи, психологи та вчителі (О. Вишневський, Б. Вульф, К. Грабовська, Ю. Демчик, І. Каньковський, Т. Кравчинська, А. Підмазко, А. Пуліна, Н. Тарапака, Д. Фабіанський, Л. Хоружа, А. Хуторський, Г. Юзбашева).

Аналіз психолого-педагогічних досліджень із питань підготовки майбутніх учителів до побудови освітньої траєкторії дитини засобами педагогіки партнерства дозволив

дійти висновку, що напрацьовані матеріали потребують подальшого осмислення й аналізу. Більшість дослідників, виділяючи якусь одну частину чи напрям, роблять саме цей аспект головним, тоді як насправді вони є сторонами єдиного складного педагогічного процесу, інші дослідники, намагаючись створити систему, комплексно підходять до проблеми, не враховуючи важливих деталей.

В умовах реформування сучасної системи освіти до майбутнього вчителя висуваються більші вимоги. Необхідно систематизувати досвід із використання педагогіки партнерства в побудові індивідуальної освітньої траєкторії молодшого школяра, запропонувати вчителю Нової української школи методичні рекомендації щодо встановлення партнерських стосунків «учитель – батьки – учні» у визначенні персонального шляху набуття освіти дитиною.

Постановка завдання. Метою статті є аналіз теоретичних положень щодо побудови освітньої траєкторії дитини, систематизація досвіду організації партнерських стосунків «учитель – учні – батьки», окреслення шляхів підготовки майбутніх учителів початкової школи до побудови індивідуальної освітньої траєкторії дитини.

Виклад основного матеріалу дослідження. За оцінками експертів, на сучасному етапі розвитку суспільства найбільш потрібним буде фахівець, що вміє критично мислити, навчатися впродовж життя, працювати в команді, ставити перед собою цілі та досягати їх, зможе спілкуватися в багатокультурному середовищі.

Саме тому мета Нової української школи полягає у вихованні, всебічному розвитку і соціалізації особистості, що здатна до життя в суспільстві та цивілізованій взаємодії із природою, має прагнення до самовдосконалення та навчання протягом всього життя, що здатна буде до критичного мислення та діятиме згідно з морально-етичними принципами, готова до свідомого життєвого вибору та самореалізації, трудової діяльності та громадської активності [3].

Для досягнення поставленої мети необхідно змінити підходи до виховання і навчання дитини. Нові умови життя потребують такого виховання, яке б забезпечило формування особистісних якостей і характеру дитини не під впливом страху чи примусу, а на основі власного світогляду, особистої волі та розуму, власної віри. А це можливо тільки в тому разі, коли її виховання від самого початку буде відбуватися в умовах свободи як в школі, так і в сім'ї. Світогляд дитини закладається саме так. У школі формується особистість, її грома-

дзянська позиція та моральні якості. Тому так важливо досягти балансу між цими двома соціальними групами. Отже, зрозуміло, що в умовах вільного життя потрібна нова методика виховання, якою стала так звана педагогіка співробітництва, тобто педагогіка партнерства.

Відповідно до концепції Нової української школи, освітні заклади України повинні працювати на засадах педагогіки партнерства. Термін «партнерство» здебільшого розуміють як:

- систему взаємовідносин у процесі певної спільної діяльності;
- спосіб взаємодії, організований на принципах рівності та добровільності всіх сторін;
- організована форма спільної діяльності, що передбачає об'єднання осіб на відповідних умовах розподілу праці й активної участі в її реалізації;
- спосіб взаємовідносин, за яких зберігаються права всіх учасників спільної справи, чітко узгоджуються дії всіх сторін.

В «Українському педагогічному словнику» С. Гончаренка подано таке визначення даного терміна: «Педагогіка співробітництва – це напрям педагогічного мислення і практичної діяльності, спрямований на демократизацію й гуманізацію педагогічного процесу» [6].

У процесі реалізації цього напрямку педагогіки спільна діяльність учителя і учнів має ґрунтуватися на взаєморозумінні та гуманізмі, на єдності їхніх інтересів і прагнень. Учителю має стати другом, сім'я – залучатися до побудови освітньої траєкторії дитини. Педагогіка партнерства визначає такий спосіб співпраці між педагогом і дитиною, який не залишає поза увагою різницю в їхньому життєвому досвіді, знаннях і вміннях, але водночас передбачає безумовну рівність у праві на повагу, доброзичливе ставлення та взаємну вимогливість. Крім того, партнерські стосунки між усіма учасниками навчально-виховного процесу повинні будуватися на засадах толерантності.

До основних принципів педагогіки співробітництва належать:

- 1) повага до особистості;
- 2) доброзичливість і позитивне ставлення;
- 3) довіра в стосунках;
- 4) діалог – взаємодія – взаємоповага;
- 5) принципи соціального партнерства (рівність сторін, добровільність прийняття зобов'язань, обов'язковість виконання всіх домовленостей);
- 6) розподілене лідерство [3].

Дослідження останніх років доводять, що створення партнерських стосунків між

учасниками освітнього процесу вимагають передусім виключення авторитаризму та будь-яких проявів влади вчителя над учнями. Педагог разом з учнями та батьківським колективом має досягти спільної мети. Водночас у такій формі взаємовідносин ніхто з учасників не повинен панувати над іншими, а авторитет учителя будується суто на переконанні учнів у чеснотах і компетентності свого наставника.

Головними аспектами даного напрямку є такі:

- а) педагогіка партнерства ґрунтується на спілкуванні, взаємодії та співпраці між учителем, учнем і батьками;
- б) учні, батьки і вчителі об'єднуються спільними цілями і стають добровільними та зацікавленими причасниками, рівноправними учасниками освітнього процесу, відповідальними за результат;
- в) школа повинна ініціювати нове, ґрунтовне залучення сім'ї до побудови освітньої траєкторії дитини;
- г) діалог і багатостороннє спілкування між батьками, учнями та вчителями заміняють одностороннє авторитарне спілкування між учнями та учителем.

Нова українська школа буде працювати на засадах особистісно орієнтованої моделі освіти. У межах даної моделі вчителі будуть максимально враховувати права кожної дитини, її здібності, інтереси та потреби, таким чином реалізуючи на практиці принцип дитиноцентризму [3].

Сучасні наукові дослідження підтверджують, що результати навчання значно покращуються під час роботи за індивідуальними планами, окремими навчальними траєкторіями, у процесі індивідуальних дослідницьких проектів молодших школярів.

Проектування сьогодні розглядається як важливий складник педагогічної діяльності тому, що саме завдяки врахуванню психолого-педагогічних аспектів проектування вдається створити соціально-педагогічне середовище, яке сприятиме особистісному розвитку кожного учасника, будуть створені умови для творчої активності всіх членів колективу та їхнього індивідуального саморозвитку [1].

Одним із видів педагогічного проектування розвитку особистості учня є індивідуальна освітня траєкторія. Свого часу різні підходи до трактування даного терміна запропонували у своїх наукових працях П. Антошкіна, С. Воробйова, А. Гаязов, Н. Зверева, С. Ізюмова, В. Лоренц, Л. Мягкоход, Н. Суртаєва, А. Хуторський, М. Утепов та інші.

У сучасній педагогіці активно вживаються два терміни – «індивідуальна освітня траєкторія» й «індивідуальний освітній

маршрут». Ці категорії розглядаються як конкретне і загальне, тобто індивідуальна освітня траєкторія набуває конкретизації в освітньому маршруті.

Індивідуальний освітній маршрут являє собою персональну програму формування молодшим школярем визначеної компетентності, що відповідатиме його віку та здібностям, інтересам, мотивації тощо.

Багато педагогів визначає індивідуальну освітню траєкторію як цілеспрямовану освітню програму, що забезпечує учню позиції суб'єкта вибору, інші вважають, що це набір конкретних дидактичних і методичних засобів, що забезпечують розвиток учня, який ґрунтується на його індивідуальних і вікових особливостях [2].

На думку Н. Тарапаки, індивідуальна освітня траєкторія (далі – ІОТ) – це персональний шлях реалізації особистісного потенціалу кожного учня в освіті. У тісній співпраці з учнем і його батьками кваліфікований учитель мусить визначити основні здібності, нахили, таланти дитини. І лише з урахуванням побажань школяра скласти особливий індивідуальний план його розвитку [5].

Індивідуальна освітня траєкторія реалізується через складання індивідуальної освітньої програми, яка є її технологічним забезпеченням, а технологія проектування ІОТ є її засобом втілення. Структура програми досить складна і має такі компоненти:

- цільовий (передбачає постановку цілей і провідних напрямів в області здобуття освіти);
- змістовий (передбачає реалізацію в межах конкретної освітньої програми змісту освіти);
- технологічний (технології, методи, методики, що використовуються в процесі);
- діагностичний (система діагностичного супроводу);
- організаційно-педагогічний;
- результативний (опис очікуваних від реалізації результатів).

Суб'єктами проектування є учень і вчитель. Образ учителя – збірний, тому що учень виступає в таких парах: учень – класний керівник, учень – учитель-предметник, учень – психолог [5].

У загальному вигляді індивідуальна освітня траєкторія має такі структурні компоненти: мета і завдання навчання, навчальний план, спецкурси, факультативи, індивідуальні консультації, вибір додаткових освітніх ресурсів, що надаються установами освіти конкретного міста, форми і методи вивчення навчального матеріалу, творчі, дослідницькі роботи, проекти, освітні результати, форми перевірки.

У процесі розроблення індивідуальної освітньої траєкторії особливе місце відводиться батькам, які зможуть вносити певні корективи після попереднього обговорення ІОТ дитини. Під час обговорення індивідуальної освітньої траєкторії батькам надається можливість консультуватися із класним керівником, шкільним психологом і адміністрацією навчального закладу. Саме тому формуванню стосунків співпраці та взаємодопомоги між школою та сім'єю приділяється так багато уваги.

Проаналізувавши психолого-педагогічну літературу з даної теми та дослідивши сучасні підходи до організації навчально-виховного процесу, ми з'ясували, що є кілька практичних кроків до встановлення системи педагогічного супроводу руху учнів за індивідуальними освітніми траєкторіями:

- введення в систему освіти посади вихователя-наставника (тьютора) та організація роботи їхніх методичних об'єднань;
- створення належних умов для надання можливості брати участь у різноманітних проектах, літніх програмах і програмах партнерства з іншими закладами освіти;
- цілеспрямована підготовка майбутніх учителів у вищому навчальному закладі до означеного виду педагогічної діяльності.

Індивідуальна освітня траєкторія – це персональний шлях реалізації особистісного потенціалу кожного студента в освіті. Особистісний потенціал студента тут розуміється як сукупність його здібностей: пізнавальних, творчих, комунікативних. Процес виявлення, реалізації і розвитку цих здібностей студентів відбувається під час освітнього руху студентів за індивідуальними траєкторіями. Будь-який студент здатний знайти, створити або запропонувати свій варіант рішення будь-якої задачі, що стосується власного навчання. Студент зможе просуватися за індивідуальною траєкторією в тому разі, якщо йому надати такі можливості: вибирати оптимальні форми і темпи навчання; застосовувати ті способи навчання, які найбільше відповідають його індивідуальним особливостям; рефлексивно усвідомлювати отримані результати, оцінювати і коригувати свою діяльність [4].

Траєкторія – слід від руху. Програма – її план. Під час складання індивідуальної освітньої траєкторії:

- викладач створює студентові можливість для вибору, виступаючи як консультант і порадник. На занятті викладач враховує індивідуальні інтереси студентів; особливості навчальної діяльності; види навчального заняття, яким віддаються переваги; способи роботи з навчальним ма-

теріалом; особливості засвоєння навчального матеріалу; види навчальної діяльності; – для студента найважливіше – оцінити свої можливості, здібності, перспективи, інтереси, зусилля, яких він хоче докласти для вивчення того чи іншого матеріалу або щоб досягти запланованого результату.

Результати руху за освітньою траєкторією можна перевіряти, орієнтуючись на створений студентами продукт; отримані знання, які реалізуються в уміннях оперувати ними в стандартній або творчій ситуації, зазначаючи формування різного виду умінь – розумових, комунікативних, пізнавальних тощо. Крім того, потрібний постійний зворотний зв'язок, що дозволяє не лише коригувати рух студента за траєкторіями (а іноді й саму траєкторію), але й оцінювати його просування.

Сам студент вибирає або разом із викладачем обмірковує способи, види діяльності, форми контролю, тобто програмує свою освітню діяльність.

У результаті індивідуального освітнього руху кожен студент пропонує ідеї, розробляє моделі у зв'язку з матеріалом, що вивчається. Цього вимагає принцип продуктивності навчання – провідний принцип особистісно зорієнтованого навчання.

Висновки із проведеного дослідження. Побудова індивідуальної освітньої траєкторії в навчальній діяльності майбутніх учителів засобами педагогіки співробіт-

ництва – це суттєвий внесок у підготовку сучасного вмотивованого фахівця Нової української школи. Цей напрям науково-дослідницької діяльності взаємозбагачує викладача вищої педагогічної школи та її випускників, розкриває перспективи для формування майстрів педагогічної справи.

Подальшого дослідження потребує кваліфікована підготовка майбутніх фахівців початкової школи до побудови освітньої траєкторії дитини засобами педагогіки партнерства.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Демчук Ю. Індивідуальна освітня траєкторія як фактор професійного самовизначення обдарованих учнів. URL: http://ndcsoippo.at.ua/_fr/0/Demchuk.pdf.
2. Каньковський І. Індивідуальні освітні траєкторії як необхідність сучасного процесу професійної підготовки фахівця. Професійна освіта: проблеми і перспективи. 2013. Вип. 4. С. 62–65.
3. Концепція «Нова школа. Простір освітніх можливостей». URL: <http://mon.gov.ua/activity/education/zagalna-serednya/ua-sch-2016/>.
4. Коростіянець Т. Індивідуальна освітня траєкторія – освітня програма студента. Збірник наукових праць. Суми: ДПУ ім. А.С.Макаренка, 2013. С. 52–61.
5. Тарапака Н. Взаємодія вчителя й учня в навчально-виховному процесі. Управління школою. 2010. № 16. С. 4–8.
6. Український педагогічний словник / С. Гончаренко. К.: Либідь, 1997. 375 с.

УДК 378147:811.111+316.733

ІНКЛЮЗИВНО-РЕСУРСНИЙ ЦЕНТР ЯК ЗАСІБ ІНТЕГРАЦІЇ ДІТЕЙ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ В РЕГУЛЯРНИЙ ОСВІТНІЙ ПРОСТІР

Калінін В.С., к. пед. н., доцент,
завідувач лабораторії впровадження освітніх інновацій
КЗ «Житомирський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти»
Житомирської обласної ради

У статті описується створення інклюзивно-ресурсного центру для дітей з особливими освітніми потребами в Житомирській області. Стаття містить характеристику цілей, принципів і структури таких центрів. Автор ділиться досвідом створення інклюзивно-ресурсних центрів і дає практичні рекомендації.

Ключові слова: *інклюзивна освіта, діти зі спеціальними освітніми потребами, інклюзивно-ресурсні центри, цільові групи.*

Статья представляет собой описание опыта организации инклюзивно-ресурсных центров в Житомирской области. В ней содержится характеристика целей, принципов и структуры данных центров. Автор делится опытом создания таких центров и предлагает практические рекомендации.

Ключевые слова: *инклюзивное образование, дети со специальными образовательными потребностями, инклюзивно-ресурсные центры.*